Nr 68.

Ankom till riksdagens kansli den 4 juni 1934 kl. 2 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av 21 kap. strafflagen m. m. ävensom i ämnet väckta motioner.

Genom en den 29 december 1933 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 15, vilken behandlats av första lagutskottet, har Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll föreslagit riksdagen att antaga följande vid propositionen fogade förslag till

1) Lag

om ändring i vissa delar av 21 kap. strafflagen.

Med ändring av 21 kap. strafflagen förordnas, att överskriften skall lyda som nedan sägs och kapitlet från och med dess 9 § hava följande lydelse:

21 KAP.

Om rån och utpressning.

9 §.

Har någon för delaktighet i brott, som ovan i detta kapitel nämnt är, gjort sig skyldig till straff efter 3 kap. 4 §; då må det straff ej lägre sättas, än till straffarbete i två månader. Om sådan delaktighet i rån, som i 20 kap. 12 § om stöld sägs, vare lag, som där stadgat finnes.

10 §.

Avtvingar man någon, sig eller annan till orättmätig vinning, gods eller penningar eller handling, varom i 5 § förmäles, genom annat hot om brottslig gärning än i 1 § är sagt, eller medelst hot att åtala eller angiva någon för brott eller att om någon lämna meddelande, som är menligt för hans ära, goda namn och medborgerliga anseende, yrke, näring eller fortkomst, straffes, där ej gärningen skall såsom stöld anses, för utpressning, med fängelse eller straffarbete i högst fyra år. Äro

omständigheterna synnerligen försvårande, må tiden för straffarbetet till sex år höjas; äro de synnerligen mildrande, må till böter dömas.

Har någon gjort försök till utpressning utan att brottet till fullbordan kommit, straffes högst med straffarbete i två år. Äro omständigheterna synnerligen försvårande, må till straffarbete i högst fyra år dömas.

11 §.

Den, som för brott, varom i detta kapitel förmäles, gjort sig förfallen till straffarbete i minst sex månader, skall ock dömas till påföljd enligt 2 kap. 19 §.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1934.

---

2) Lag

om handläggning inom stängda dörrar av mål om utpressning.

Härigenom förordnas som följer:

I mål om ansvar för gärning som avses i 21 kap. 10 § strafflagen, må rätten, därest målsäganden det begär eller rätten eljest finner det lämpligt, förordna, att målet skall handläggas inom stängda dörrar.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1934.

I samband med denna proposition har utskottet förehaft följande inom riksdagen väckta motioner, nämligen motionerna i första kammaren nr 62 av herr *Westman* m. fl., nr 158 av herr *Johansson, Johan Bernhard,* m. fl. och nr 244 av herr *Branting* samt motionerna i andra kammaren nr 131 av herr *Pehrsson* i Bramstorp m. fl. och nr 341 av herr *Lindman* m. fl.

I motionerna I: 62 och II: 131, som äro likalydande, hemställes att riksdagen måtte med bifall till propositionen i övrigt för sin del antaga följande formulering av 21 kap. 10 § strafflagen:

»Den, som genom våld eller genom hot om åtgärd till annans skada tvingar någon att utgiva gods, penningar eller handling, varom i 5 § förmäles, ehuru efter vad han vet denne icke är lagligen förpliktad därtill, straffes, där ej den gärning förut i detta kapitel är med straff belagd,

för utpressning med fängelse eller straffarbete i högst fyra år. Äro omständigheterna — — — (lika med propositionen) — — — fyra år dömas.»

Uti motionerna I: 158 och II: 341, vilka likaledes äro sinsemellan likalydande, yrkas, att det framlagda förslaget om ändring i 21 kap. strafflagen måtte undergå en sådan omformulering att hot med rättsstridig gärning må insättas såsom förutsättning för utpressningsbrott samt att utskottet måtte verkställa denna omformulering.

I motionen I: 244 anhålles — under framhållande av det oegentliga uti att, såsom i övriga motioner föreslås, söka åstadkomma en straffrättslig reglering av vissa förhållanden mellan arbetsgivare och arbetstagare innan det civilrättsliga underlaget för arbetsavtalets bedömande ens i sina grunddrag föreligger — att riksdagen, med beaktande av vissa i motionen angivna synpunkter, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om framläggande av förslag till sådana civil- och straffrättsliga bestämmelser att en verklig likställighet i straffrättsligt hänseende mellan arbetare och arbetsgivare kan komma till stånd.

Beträffande de skäl, som föranlett propositionen och de i motionerna framförda yrkandena, får utskottet, i den mån redogörelse därför ej lämnas här nedan, hänvisa till propositionen och motionerna.

Den svenska strafflagen skiljer sig från flertalet strafflagar i främmande länder därutinnan att den icke medgiver straffrättsligt ingripande mot utpressning i en stor del av de fall, där ett sådant ter sig särskilt påkallat. Under det att i utländska strafflagar med få undantag utpressning upptages såsom ett av de grova förmögenhetsbrotten, känner den svenska lagen överhuvud icke till utpressning såsom en särskild brottskategori.

I propositionen påpekas emellertid, att visst framtvingande av orättmätiga förmögenhetsförmåner enligt svensk rätt bestraffas såsom rån. För dylikt brott straffas enligt 21 kap. 1 § strafflagen den, som medelst våld å person eller användande av hot, som innebär trängande fara, av annan tager gods eller penningar. Enligt 5 § i samma kapitel straffas jämväl den för rån, som överfaller annan med våld eller sådant hot, som i 1 § sägs, samt därigenom avtvingar honom skuldebrev, kvittobrev eller annan dylik handling, varigenom hans eller annans egendomsrätt kränkes. Straffet utgör enligt båda lagrummen straffarbete från och med två till och med åtta år; äro omständigheterna synnerligen mildrande, kan straffarbete nedsättas till ett år. Från övriga rånsbestämmelser i 21 kap. kan i detta sammanhang bortses.

Föreligger ej rån, kunna handlingar som innebära framtvingande av förmögenhetsfördelar bestraffas allenast om de äro att hänföra till de i strafflagen angivna tillgrepps- eller frihetsbrotten. De bestämmel-

ser som därvid kunna komma att tillämpas äro i 20 kap. (stöldkapitlet) 4 § 6 mom. om viss kvalificerad stöld samt i 15 kap. (om brott mot annans frihet) dels 22 § första stycket om rättsstridigt tvång och dels 23 § om hot om brottslig gärning.

Enligt det nämnda lagrummet i 20 kap. straffas för kvalificerad stöld bland annat den som för brottets förövande använt ringare skräckmedel eller hot än att gärningen till rån hänföras kan. Straffet utgöres av straffarbete i högst fyra år; dock må där det tillgripnas värde ej överstiger 30 kronor samt omständigheterna äro synnerligen mildrande till fängelse i högst sex månader dömas. För stadgandets tillämpning fordras i första hand att det som man tilltvingat sig utgjort »gods eller penningar», således saker som kunna vara föremål för tjuvnad. Tvångsmedlet torde kunna angivas sålunda att det skall bestå i hot, som går ut på omedelbart användande av våld av lindrigare slag än vid rån. Med hänsyn till denna begränsning av hotet kan stadgandet icke tillämpas på de typiska utpressningsfallen, där hotet avser åtal eller angivelse för brott eller uppenbarande av hemlighet, utan endast på mera sällsynta utpressningsfall.

Bestämmelsen i 15 kap. 22 § första stycket stadgar straff för den som tvingar någon, utan laga rätt eller med missbruk av sin rätt, genom våld eller hot att något göra, tåla eller underlåta. Straffet utgöres av böter, fängelse eller straffarbete i högst två år. För att brott enligt detta lagrum — rättsstridigt tvång — skall föreligga fordras icke att den framtvungna handlingen etc. medför skada å förmögenhet, den kan vara av vilket slag som helst. Tvångsmedlet anses däremot vara på det sätt begränsat att detsamma skall omfatta, förutom hot om brottsliga handlingar, allenast hot om handlingar som äro civilt rättsstridiga (underlåten hyresbetalning etc.) eller — enligt en annan mening — blott sådana civilt rättsstridiga handlingar som jämväl äro lagstridiga (t. ex. lagstridig uteslutning ur sjukkassa). Hot om handlingar som i sig själva äro rättsenliga anses numera däremot alltid falla utanför ifrågavarande stadgande. På grund av denna begränsning av tvångsmedlet kan lagrummet icke komma till användning vid de typiska utpressningsfallen. Därtill kommer att straffskalan är avpassad för mindre allvarliga frihetsbrott, icke för förmögenhetsbrott av det slag som utpressning.

Vad slutligen angår 23 § i 15 kap. stadgas där straff för den som hotar annan, muntligen eller skriftligen, med misshandel eller brottslig gärning på sådant sätt eller under sådana omständigheter att anledning är att befara att hotet skall verkställas. Straffet är böter eller fängelse i högst sex månader. Även detta stadgande kan endast i mycket begränsad omfattning komma att tillämpas på utpressningsfallen med hänsyn till att tvånget är begränsat till hot om brottslig gärning. Om straffskalan gäller detsamma som förut anmärkts beträffande 22 §.

Det må vidare framhållas att brott som avses i 15 kap. 22 § första stycket få åtalas endast efter angivelse av målsäganden samt att brottet i 23 § icke får åtalas av annan än målsäganden själv. Härigenom förringas ytterligare dessa lagrums betydelse för beivrandet av utpressningsförfaranden, då nämligen den som blivit utsatt för utpressning i de flesta fall är ytterligt obenägen att angiva eller åtala utpressaren.

Den enda utväg som praktiskt taget står polismyndigheten till buds, då fall av utpressning kommer till dess kännedom, är att — om förutsättningarna därför föreligga — behandla utpressaren enligt lösdrivarlagen, d. v. s. tilldela honom varning eller, om han tidigare varnats, ådöma honom tvångsarbete. Lagen den 12 juni 1885 angående lösdrivares behandling är tillämplig dels på den som sysslolös stryker omkring från ort till annan utan medel till sitt uppehälle, där ej omständigheterna ådagalägga att han söker arbete, dels ock på den som eljest, utan att äga medel till sitt uppehälle, underlåter att efter förmåga söka ärligen försörja sig och tillika för ett sådant levnadssätt att våda därav uppstår för allmän säkerhet, ordning eller sedlighet. Utpressarna återfinnas ej sällan inom någon av dessa kategorier, och där fråga är om en utpressare på vilken lösdrivarlagen är tillämplig kan, i brist på andra medel, ett ingripande enligt denna lag mången gång vara effektivt.

Frågan om utpressningens kriminalisering har i Sverige icke varit föremål för officiell behandling förrän under senare år i samband med de av professorn J. C. W. Thyrén verkställda förarbetena till en ny strafflag. I det av professor Thyrén år 1920 framlagda utkastet till lagförslag rörande förmögenhetsbrotten, första delen (Förberedande utkast till strafflag, Spec. delen III) upptagas bland annat bestämmelser om straff för utpressning. Utpressningsbrottet är behandlat i nära anslutning till rånet. Gränslinjen mellan de båda brotten är bestämd med hänsyn till beskaffenheten av det tvång som kommit till användning. För rån straffas enligt 5 § i utkastet den som genom våld å person eller hot som innebär omedelbar fara för person antingen avtvingar annan främmande sak för att genom dess tillägnande åt sig eller annan bereda orättmätig vinning eller ock eljest i sådan avsikt förorsakar skada å förmögenhet. Straffet utgör fängelse i minst ett år eller tukthus i högst tolv år. Utpressningsbrottet, som regleras i 8 §, är uppdelat i två grader med hänsyn till arten av det använda tvånget. Utpressning av den svårare graden föreligger, om man genom annat hot om brottslig gärning än det i 5 § nämnda utövar sådant tvång som där omtalas (d. v. s. avtvingande av främmande sak eller framtvingande av annan skada å förmögenhet i förut angiven avsikt). Den lindrigare graden föreligger om utpressningen sker genom hot att, på sätt icke enligt lag är straffbart, åtala eller angiva någon för brott eller om någon lämna meddelande som

är förklenligt för hans ära eller medborgerliga anseende eller ägnat att skada hans näring eller fortkomst. Brottet straffas i förra fallet med fängelse i minst sex månader eller med tukthus i högst åtta år. I senare fallet utgör straffet fängelse eller böter, eller om brottet utövas yrkesmässigt, fängelse eller ock tukthus i högst åtta år. Försök skall straffas enligt bestämmelser, vilka förutsättas fastställda i en ny strafflags allmänna del i enlighet med därom utarbetat förslag.

Med avseende på de fall, då det använda tvånget utgöres av hot om gärning som icke i och för sig är brottslig, har som synes lagutkastet begränsat brottsrekvisitet till hot om åtal eller angivelse för brott samt hot om lämnande av vissa meddelanden, de s. k. chantagefallen, beträffande vilka, såsom ock i motiveringen framhålles, det praktiska behovet av kriminalisering huvudsakligen framträtt. »Kunde än skäl uppsökas», anföres det vidare i motiven, »för att på ena eller andra sättet vidga straffbarheten utöver den av utkastet föreslagna, så torde det dock vara tillrådligt att, då det här gäller ett hos oss hittills icke kriminaliserat område, hellre medtaga för litet än för mycket.»

Vad åter angår förmögenhetsresultatet, har detsamma i det av professor Thyrén framlagda utkastet givits en synnerligen vid omfattning i fråga om såväl utpressning som rån, i det att varje på förut angivna sätt framtvungen handling eller underlåtenhet som medför skada å förmögenhet uppfyller brottsrekvisiten, sålunda exempelvis även skadegörelse å sak samt företagande av en rent faktisk handling (yppande av affärshemlighet etc.).

Förevarande lagförslag ansluta sig i huvudsak till inom justitiedepartementet utarbetade utkast, över vilka efter remiss avgivits utlåtanden av överståthållarämbetet, länsstyrelserna i Malmöhus samt Göteborgs och Bohus län ävensom av Sveriges advokatsamfund och Svenska kriminalistföreningen, den sistnämnda genom sin styrelse. Överståthållarämbetet har vid sitt utlåtande fogat infordrat yttrande från polismästaren i Stockholm. Länsstyrelsen i Malmöhus län har bifogat yttranden från poliskamrarna i Malmö och Hälsingborg.

Angående innebörden av förslagen anför föredragande *departementschefen* i propositionen bland annat:

»Frågan i vilken utsträckning straff för utpressning bör stadgas innefattar i huvudsak följande tre spörsmål av beskaffenhet att böra särskilt uppmärksammas, nämligen: 1) huru det tvång skall vara beskaffat som skall kunna giva upphov till ett utpressningsbrott, 2) vilket förmögenhetsresultat som skall erfordras för straffbarhet, samt 3) vilket uppsåt som skall förefinnas hos gärningsmannen.

Beträffande tvångsmedlet må först erinras om de för rån uppställda förutsättningarna, att antingen våld å person eller ock hot som inneburit trängande fara kommit till användning.

Utanför rånstvångets område faller sålunda såsom en första grupp allt annat hot om brottslig gärning än sådant som innebär trängande fara. Till denna grupp hör alltså hot som går ut på omedelbart användande av våld men icke innefattar fara för livet eller för svår kroppsskada, så ock hot om svårare våld vilket icke framstår såsom omedelbart överhängande. Men även hot om vilken som helst annan brottslig gärning faller härunder, t. ex. om frihetsberövande, falskt åtal, ärekränkning, skadegörelse m. m. Otillräckligheten av de å dessa fall tillämpliga stadgandena i 15 kap. strafflagen har förut berörts. Den omständigheten att dessa fall redan nu föranleda straff enligt nämnda kapitel såsom innebärande brott mot annans frihet utgör uppenbarligen intet hinder att, då desamma dessutom ha karaktären av utpressning, överföra dem till förmögenhetsbrotten och bestraffa dem efter en särskild strängare måttstock. Detta synes fastmera vara erforderligt ur såväl principiell som saklig synpunkt. Däremot kunde möjligen ifrågasättas att begränsa utpressningsrekvisitet på så sätt att man, i likhet med den danska strafflagen, medtager endast hot om vissa särskilt angivna brottsliga gärningar av svårare beskaffenhet. För en dylik inskränkning torde dock icke några starkare skäl kunna åberopas. Därest hot om brottslig gärning användes i utpressningssyfte, lärer nämligen detta i stort sett alltid vara av den art att det bör föranleda straff för utpressning. Ett avskiljande av vissa brottskategorier som i regel icke kunna begagnas i tvångssyfte synes i allt fall sakna praktisk betydelse. På grund av nu angivna omständigheter torde till utpressning böra hänföras alla de fall där gärningsmannen såsom medel för framtvingande av förmögenhetsresultatet använder annat hot om brottslig gärning än i 21 kap. 1 § är sagt.

Till en särskild grupp av tvångsmedel kan, såsom förut anmärkts, hänföras hot om visserligen icke brottslig men dock civilt rättsstridig handling. Då sådant hot kommit till användning för framtvingande av orättmätig förmögenhetsfördel, är emellertid att beakta att, därest hotet verkställes, de civila rättsverkningar som äro knutna härtill i de flesta fall synas bereda den angripne tillräckligt rättsskydd. Därest sålunda exempelvis en hyresgäst hotar att icke betala hyra på förfallodagen om icke hyresvärden ombesörjer en reparation som hyresgästen icke skäligen äger fordra, har värden möjlighet att, om hotet verkställes, göra gällande de civilrättsliga anspråk som äro knutna till underlåten hyresbetalning. Enahanda förhållande gäller vid hot om arbetsinställelse, blockad, bojkott eller annan därmed jämförlig stridsåtgärd, därest densamma är att anse såsom rättsstridig. I detta sammanhang må erinras att jämlikt lagen den 22 juni 1928 om kollektivavtal stridsåtgärd av nyss angivet slag under vissa omständigheter icke får av part vidtagas under den tid kollektivavtalet är gällande samt att vid avtalsbrott skadeståndsskyldighet inträder enligt de särskilda regler som i nämnda lag givas. Ett införande av straff för utpressning skulle f. ö. i många hithörande fall kunna leda till att den

straffande myndigheten begagnades som medel för realiserandet av ett rent civilrättsligt anspråk. Till det sagda kommer att den subjektiva beskaffenheten hos gärningsmannen vid användande av hot av detta slag oftast icke är sådan som kännetecknar den typiske utpressaren. I regel torde det nämligen förhålla sig så att angriparens krav härlett sig ur eller haft samband med ett anspråk som för angriparen själv framstått såsom åtminstone moraliskt befogat. På grund härav saknas merendels hos angriparen det motbjudande moment av vinningslystnad och lömskhet som givit utpressningsbrottet dess diffamerande karaktär. Övervägande skäl synas därför tala för att hot av ifrågavarande art icke bör medtagas då det gäller att utforma utpressningsbegreppet.

Såsom tvångsmedel i utpressningssyfte kan slutligen användas hot att företaga en i sig själv tillåten handling. Sådant hot kan vara av en mångfald olika slag, men för det praktiska behovet torde vara tillräckligt att till behandling upptaga följande tre typer, nämligen dels hot att åtala eller angiva någon för begånget brott, dels hot att uppenbara en hemlighet och dels hot att företaga rättsenliga åtgärder av rent ekonomisk natur, vilkas genomförande omedelbart framkallar ekonomisk förlust för annan (strejk, lockout, blockad, bojkott, såvida nämligen icke dylik åtgärd är rättsstridig, uppsägning av fordran eller hyresavtal m. m.).

Vad de nu nämnda typerna angår torde den sistnämnda, som omfattar hot om företagande av rättsenliga åtgärder av ekonomisk natur, icke böra betraktas såsom ett sådant tvångsmedel att dess begagnande skall kunna medföra straff för utpressning. Visserligen har det inträffat fall då hot om företagande av stridsåtgärder av nyss angivna slag använts för uppnående av orättmätiga förmögenhetsfördelar. I dessa fall torde emellertid vad nyss sagts om den subjektiva beskaffenheten hos angriparen vid hot om rättsstridiga ekonomiska stridsåtgärder äga motsvarande tillämpning.

Beträffande de återstående båda grupperna — hot om åtal eller angivelse för begånget brott samt hot om yppande av hemlighet — lärer någon tvekan icke kunna råda därom att dylikt hot bör straffas såsom utpressning, då det användes för att ernå en orättmätig förmögenhetsfördel. Såsom förut framhållits äro dessa slag av hot kännetecknande för de allmännast förekommande och mest svårartade utpressningsfallen. Spörsmålet rör sig därför här huvudsakligen om den närmare bestämningen av dessa grupper.

Den förra erbjuder härutinnan icke någon svårighet. Den i det remitterade utkastet upptagna bestämmelsen 'hot att åtala eller angiva någon för brott' synes sålunda kunna godtagas för att beteckna nu ifrågavarande fall, nämligen sådana där någon hotar att, på sätt icke enligt lag är straffbart, angiva eller åtala en annan person för brott. Utgör angivelsen eller åtalet varmed gärningsmannen hotar en i och för sig straffbar handling, föreligger uppenbarligen hot om brottslig gärning varom

förut talats. För utpressningens rättsliga bedömande är emellertid nu nämnda skillnad icke av betydelse, enär såsom av det följande skall framgå en gemensam straffskala i överensstämmelse med vad utkastet innehåller avses skola gälla för samtliga fall av utpressning oberoende av hotets art.

Även där hotet går ut på att i annan form än genom åtal eller angivelse lämna meddelande om någon för en person i ett eller annat avseende menlig omständighet kan naturligtvis ett verkställande av hotet ofta innefatta straffbar ärekränkning och hotet därmed falla under begreppet hot om brottslig gärning. I många fall kan emellertid straff för ärekränkning icke inträda. Så är exempelvis fallet om meddelandet går ut på att någon begått brott och beskyllningens sanning kan bevisas. Ärekränkning behöver heller icke föreligga om meddelandet rör något som endast är ägnat att skada en persons ekonomiska intresse, t. ex. att vederbörandes ekonomiska ställning är undergrävd. På grund härav måste det anses vara av praktisk betydelse att även fall där hotet går ut på att lämna ett meddelande som icke i sig självt innebär ärekränkning — där hot om brottslig gärning alltså icke föreligger — inbegripas under utpressning. Därest såsom i utkastet skett hotet angives såsom 'hot att om någon lämna meddelande som är menligt för hans ära, goda namn och medborgerliga anseende, yrke, näring eller fortkomst', torde därmed hotet erhålla en bestämning varigenom i stort sett hithörande fall av praktisk betydelse komma att bliva straffbara såsom utpressning.

— —

Beträffande förmögenhetsresultatet, d. v. s. effekten av det tvång som förutsättes för utpressning, må följande framhållas.

Bestämmelsen om rån i 21 kap. 1 § strafflagen ansluter sig såvitt angår föremålet för brottet helt till tjuvnadsbestämmelserna i 20 kap. Objektet för rån är således 'gods eller penningar' eller m. a. o. sak av penningvärde. Bestämmelsen i 21 kap. 5 § innehåller en utvidgning av rånsobjektet såtillvida att lagrummet därunder inbegriper även 'skuldebrev, kvittobrev eller annan dylik handling'. Under de nämnda lagrummen kan följaktligen icke hänföras gärning, varigenom någon tvingas att underlåta en handling vars företagande varit rättsligen erforderlig för bevarande av en förmögenhetsrätt eller varigenom någon förmås att företaga en muntlig rättshandling. Ej heller kunna dit hänföras framtvingande av skadegörelse eller handling av rent faktisk natur.

Det remitterade utkastet har i förevarande avseende intagit den ståndpunkt som redan på grund av stadgandets placering i omedelbar anslutning till rånparagraferna ligger närmast till hands, nämligen att begränsa brottsobjektet till gods och penningar samt handling som i 5 § omförmäles. Det torde ock med fog kunna göras gällande att en dylik bestämning i det stora hela motsvarar den föreslagna lagstiftningens

syfte att giva myndigheterna medel till straffrättsligt ingripande mot de i praktiken vanliga formerna av utpressning.

— —

I utpressningens egenskap av förmögenhetsbrott ligger att dess ekonomiska verkningar skola vara orättmätiga. Utpressning i straffrättslig mening föreligger därför icke, om man genom hot tilltvingar sig betalning för förfallen fordran, kvitto å betalning som erlagts, skälig ersättning för skada som tillskyndats genom brott o. s. v. Såsom orättmätigt torde resultatet kunna betecknas, när något rättsfaktum icke finnes ur vilket det kan härledas såsom en befogad rättslig verkan. Något orättmätigt förmögenhetsresultat föreligger exempelvis icke, om en person som genom brott eller eljest tillfogats skada tilltvingar sig skadestånd, eventuellt också ersättning för anlitande av juridiskt biträde, såvida icke beloppet är oskäligt och målsäganden inser detta. Med hänsyn till svårigheten för målsäganden att bedöma vilket skadeståndsbelopp en domstol i händelse av rättegång skulle komma att tilldöma honom, lärer sålunda straff för utpressning eller försök därtill endast komma att inträda i sådana fall då det som målsäganden erhåller respektive begär är att anse såsom uppenbart oskäligt.

— —

För att rån eller tjuvnad skall föreligga förutsättes i svensk rätt icke blott en kränkning av annans förmögenhetsrätt; brottshandlingen skall därjämte för den brottslige eller annan medföra en förmögenhetsfördel på den angripnes bekostnad. Båda dessa moment skola ingå i gärningsmannens uppsåt vid brottets begående. För utpressning böra samma krav uppställas. Det är således icke nog att gärningsmannen åsyftar att tillfoga en annan person förmögenhetsförlust; även en däremot svarande ekonomisk fördel för honom själv eller annan måste vara avsedd.

— —

I de fall då utpressning lett till åsyftat resultat är av skäl som förut berörts den mot vilken utpressningen riktats ofta nog föga benägen att söka få till stånd något ingripande mot utpressaren. Härutinnan torde knappast kunna förväntas någon egentlig ändring genom utpressningens kriminalisering. Detta förhållande, som helt naturligt i många fall även står klart för utpressaren, förminskar uppenbarligen i ej ringa mån straffbestämmelsernas betydelse såsom medel att förhindra utpressningsbrott. Det är därför av största vikt att straff stadgas för försök till sådant brott. Vetskapen om att straff kan komma att inträda redan på grund av framställande av hot i utpressningssyfte torde nämligen vara i hög grad ägnad att från utpressning avhålla den som eljest kunde vara sinnad därtill.

— —

Med hänsyn till utpressningsbrottets karaktär synes det uppenbart att påföljd enligt 2 kap. 19 § strafflagen bör inträda för en utpressare som ådömes så högt straff att dylik påföljd enligt nämnda lagrum kan ifrågakomma. Bestämmelse härom bör intagas i den mot nuvarande 10 § svarande 11 §.

Det må anmärkas att 9 § i 21 kap. strafflagen, som reglerar vissa frågor rörande delaktighet i rån, bör i första punkten undergå viss jämkning, enär ett bibehållande av den nuvarande lydelsen efter orden skulle medföra att stadgandet bleve tillämpligt även för utpressning.

Av utpressningsbrottets egenskap av grovt förmögenhetsbrott torde böra följa att detsamma skall höra under allmänt åtal. Att låta den offentliga åtalsrätten bliva beroende av målsägandens angivelse skulle i alltför hög grad minska den föreslagna lagstiftningens effektivitet. En dylik begränsning i allmän åklagares talerätt förekommer — med undantag för vissa utpressningsfall enligt norsk rätt — icke heller i de utländska lagarna.

Den olägenhet som består däri att genom rättegång mot en utpressare ökad offentlighet gives åt de förhållanden vilka målsäganden velat dölja böra emellertid i möjligaste mån förebyggas. Härvid erbjuder sig möjligheten att berättiga domstolarna att handlägga mål om utpressning inom stängda dörrar, då framställning därom göres av målsäganden eller rätten eljest finner det lämpligt. Stadganden av sådan innebörd ha som bekant tidigare givits i fråga om äktenskapsmål, mål om faderskap och underhållsskyldighet till barn utom äktenskap, mål om äktenskaplig börd samt mål om omyndighetsförklaring eller sådan förklarings hävande. Även lagen den 22 juni 1918 om villkorlig straffdom medgiver domstolen för visst fall en motsvarande rätt. Bestämmelser av angivna slag rörande mål om utpressning synas böra erhålla sin plats i en särskild lag av enahanda innehåll som förut omförmälda, inom departementet upprättade utkast i ämnet.»

I motionerna I:62 och II:131 anföres bland annat, att propositionen icke vore tillräckligt omfattande för att råda bot på de missförhållanden, som förefunnes på ifrågavarande område. Såsom straffbar utpressning ansåges enligt propositionen icke att någon avtvingade annan förmåner genom hot om arbetsinställelse, strejk, lockout, blockad, bojkott eller annan därmed jämförlig stridsåtgärd. Erfarenheten gåve tyvärr vid handen, att hot om bojkott användes för att fullkomligt oberättigat avtvinga enskilda personer betydande, understundom ruinerande penningbidrag. Propositionen uppmärksammade icke heller tillräckligt de fall, då någon som fått ett krav ogillat av domstol eller skiljemän sökte genomdriva detta med hot om repressalier därest det icke bifölles. Ett avtvingande av penningar i dylika fall räknades enligt propositionen såsom utpressning endast om tvångsmedlet utgjordes av hot om brottslig gärning, hot att

åtala eller angiva någon för brott eller hot att om någon lämna vissa oförmånliga meddelanden.

Uti motionerna I: 158 och II: 341 framhålles, att propositionen icke kunde tillfredsställa dem som hoppats att den nya lagen om utpressning skulle i sin mån bidraga till att sätta stopp för vissa upprörande företeelser på arbetsmarknadens område. I norsk rätt kunde varje hot om rättsstridig handling, alltså ej endast brottslig handling, under vissa förutsättningar leda till straff för utpressning. Genom en sådan utvidgning av propositionen skulle man komma till rätta med många upprörande former av utpressning som eljest skulle bli straffria. Att i vidare mån än propositionen låta hot med rättsenliga åtgärder kunna föranleda straff för utpressning syntes däremot betänkligt.

I motionen I: 244 framhålles, med anledning av yrkandena om kriminalisering av vissa förut icke straffbara stridsåtgärder från arbetarsidan, att det syntes befogat att eftersträva en reell reciprocitet mellan parterna så att — om överhuvudtaget en dylik strafflagstiftning skulle inledas — i vart fall i lika grad kränkande åtgärder från arbetsgivarens sida mot arbetarparten bleve föremål för lika stark straffrättslig reaktion. Oavsett den skärpta olikställighet mellan arbetare och arbetsgivare, som skulle i straffrättsligt hänseende inträda genom den ifrågasatta kriminaliseringen av vissa stridsåtgärder, vore i detta sammanhang beaktansvärt, att arbetarna mitt under en emot arbetsgivaren pågående fullt lojal stridsaktion kunde av denne genom vissa civilrättsliga förfogandemöjligheter försättas i ett brottsligt läge. Såsom exempel härå kunde nämnas att en byggmästare, mot vilken riktats stridsåtgärd därför att han resterade för oguldna arbetslöner, överläte sitt bygge till annan person. Om blockad mot arbetsplatsen fortsattes efter överlåtelsen, skulle enligt det i motionerna I: 62 och II: 131 framställda förslag de blockerande arbetarna bliva förfallna till ansvar för utpressning, en påföljd som syntes så mycket obilligare som densamma vore en konsekvens av att arbetarens rätt till intjänad arbetslön så föga tillvaratagits i vår civilrätt. Överhuvudtaget vore de spörsmål, som sammanhängde med arbetsavtal, till största delen oreglerade. Det allmänna rättsmedvetandet krävde i första hand på det straffrättsliga området likhet inför lagen, men i den utsträckning, som straffbestämmelserna avsåge att garantera förmögenhetsrättsliga intressen, krävdes att de grundläggande förmögenhetsrättsliga frågorna vore klart reglerade.

I detta sammanhang bör anmärkas att den kommission, som den 9 mars 1934 tillsattes för ytterligare prövning av frågan angående tredje mans rätt till neutralitet i arbetskonflikter m. m., i sitt den 4 maj 1934 avgivna betänkande med förslag till lag angående vissa ekonomiska stridsåtgärder m. m. upptagit följande bestämmelse i 9 § av förslaget: »Ej må någon, sig eller annan till orättmätig vinning, avtvinga annan

gods eller penningar genom att mot honom rikta massåtgärd eller hot därom.» Till orättmätig vinning skall dock enligt samma paragraf ej hänföras att borgenär erhåller betalning av någon som av gäldenären övertagit egendom eller rörelse och därvid uppsåtligen sökt möjliggöra för denne att undandraga sig gälden. I 25 § stadgas bland annat, att om gods eller penningar varda någon avtvungna på sätt i 9 § sägs skall envar, som biträtt beslut om massåtgärd eller som uppmanar eller eljest söker förmå annan att deltaga däri, dömas till fängelse eller dagsböter. Därjämte stadgas straff för försök, med fängelse i högst ett år eller dagsböter. (Betr. motiveringen se sid. 44—48 samt betr. reservation sid. 89—90 i betänkandet.)

Utskottet.

Såsom utskottet framhållit här ovan, känner den svenska strafflagen icke utpressning som en särskild brottskategori. Detta förhållande måste betecknas som en brist i lagen och det är därför synnerligen önskvärt att i vår rätt införas bestämmelser som straffbelägga utpressningen såsom sådan.

Angående den omfattning i vilken en kriminalisering av utpressning bör ske har departementschefen vid bestämningen av tvångsmedlets natur och gärningsmannens uppsåt nära anslutit sig till det utkast, som tidigare framlagts av professor Thyrén.

Propositionen förutsätter sålunda med avseende å tvångsmedlets natur att handlingen innebär hot om brottslig gärning eller hot att åtala eller angiva någon för brott eller ock hot att om någon lämna meddelande, som är menligt för hans ära, goda namn och medborgerliga anseende, yrke, näring eller fortkomst. Beträffande det sistnämnda slaget av hot har vid beskrivningen av de hänseenden i vilka meddelandena skola vara menliga följts den i 16 kap. 8 § strafflagen vid förtalsbrott gjorda uppräkningen. Denna anslutning till 16 kap. 8 § strafflagen har ansetts vara av en viss fördel, då såvitt känt är en enhetlig praxis rått vid tillämpningen av detta lagrum. Det må ock anmärkas, att nu ifrågavarande slag av hot i viss mån motsvarar den enligt dansk lag straffbara form av utpressning som sker genom uppenbarande av ett förhållande som rör privatlivet.

Beträffande gärningsmannens uppsåt kräves enligt propositionen, att vederbörande handlat »sig eller annan till orättmätig vinning».

Vad härefter angår det förmögenhetsresultat som skall erfordras för straffbarhet förutsätter propositionen — som i detta avseende på grund av den gällande strafflagens uppställning icke går så långt som professor Thyréns utkast — att gärningen innebär avtvingande av gods eller penningar eller av skuldebrev, kvittobrev eller annan dylik handling, varigenom någons egendomsrätt skulle kränkas.

Propositionen straffbelägger härjämte försök.

I motionerna I: 62 och II: 131 samt I: 158 och II: 341 har, såsom utskot-

tets redogörelse visar, yrkats en utvidgning av det straffbara området för utpressning, i huvudsakligt syfte att jämväl vissa företeelser å arbetsmarknaden som icke omfattas av propositionen borde kriminaliseras.

Att under de fackliga striderna förekommit beklagliga missbruk av till buds stående maktmedel kan icke förnekas. Detta förhållande har även föranlett den i utskottets redogörelse omnämnda kommissionen för lagstiftning angående tredje mans rätt till neutralitet i arbetskonflikter m. m. att bland annat föreslå bestämmelser mot utpressning genom s. k. massåtgärder. Frågan om en kriminalisering av vissa stridsåtgärder på arbetsmarknaden torde med anledning härav inom kort bli föremål för Kungl. Maj:ts prövning. Utskottet anser vid sådant förhållande icke påkallat att i förevarande sammanhang upptaga frågan härom till närmare övervägande. Utskottet vill för övrigt framhålla, att en artskillnad synes föreligga mellan de åtgärder, som kriminaliserats genom propositionen, samt ifrågavarande företeelser å arbetsmarknaden och det torde fördenskull vara förenat med vissa fördelar att de fall, som avses i propositionen, nu bli föremål för behandling särskilt för sig.

Med hänsyn härtill och då utskottet ej heller i övrigt funnit anledning till erinran mot propositionen får utskottet hemställa,

A) att förevarande proposition måtte av riksdagen bifallas; samt

B) att de i ämnet väckta motionerna, i den mån de icke kunna anses besvarade genom utskottets hemställan under A), icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 1 juni 1934.

På första lagutskottets vägnar:

A. ÅKERMAN.

Vid detta ärendes behandling ha närvarit:

från första kammaren: herrar *Åkerman, Anderson* i Hägelåkra, *Klefbeck, Larson* i Lerdala, *Öhman, Branting, Wijkström* och *von Heland;* samt

från andra kammaren: herrar *Linnér, Lindqvist, Nilsson* i Antnäs, *Hedlund* i Östersund, *Sjögren, Olsson* i Mellerud, *Björling* och *Gardell* i Stenstu.

Reservationer:

1) av herrar *Linnér*, *Anderson* i Hägelåkra, *Öhman*, *Wijkström* och *Nilsson* i Antnäs, vilka anfört:

»Sedan professor Ragnar Bergendal avgivit betänkande angående tredje mans rätt till neutralitet i arbetskonflikter m. m. har frågan om lagstiftning å hithörande områden undergått fortsatt utredning genom en kommission, vilken den 4 maj 1934 avgivit betänkande med förslag till lag angående vissa ekonomiska stridsåtgärder m. m. Det framhålles i kommissionens betänkande, att på grund av vissa i dess lagförslag upptagna bestämmelser åtgärder, som för närvarande icke äro belagda med straff, skulle komma att falla under stadgandet i 21 kap. 10 § strafflagen enligt dess i förevarande proposition föreslagna lydelse. I anledning härav har också kommissionen ifrågasatt en undantagsbestämmelse i sistnämnda paragraf.

Det är uppenbarligen önskvärt, att riksdagen erhåller tillfälle att redan före utgången av innevarande år taga under övervägande ett av Kungl. Maj:t framlagt förslag till lagbestämmelser angående ekonomiska stridsåtgärder jämte därmed sammanhängande frågor. Under förutsättning att så sker torde det kunna antagas, att det i nu förevarande proposition framlagda lagförslaget inom en mycket nära framtid måste undergå ändring. Vid sådant förhållande synas bestämda skäl tala för att frågan om utpressningsbrottets kriminalisering får komma till behandling samtidigt med lagstiftning angående ekonomiska stridsåtgärder.

På grund av vad sålunda anförts hemställa vi,

att förevarande proposition icke måtte av riksdagen bifallas.»

2) av herrar *von Heland* och *Gardell* i Stenstu, vilka beträffande punkten **B** i utskottets hemställan varit av skiljaktig mening och anfört:

»Enligt 10 § i det i propositionen framlagda lagförslaget skola för att straffbar utpressning skall anses föreligga de vid den företagna åtgärden använda medlen hava varit visst hot om brottslig gärning, hot om åtal eller angivelse eller hot om meddelande av viss beskaffenhet. Vid denna uppräkning synas åtskilliga utpressningsfall lämnas utanför det straffbara området. Några av de fall, som alltså icke bliva straffbara, torde komma att gå in under 9 § i det förslag till lag angående vissa ekonomiska stridsåtgärder m. m., som den 4 maj innevarande år avgivits av den

kommission, vilken haft till uppdrag att verkställa ytterligare prövning av utredningen angående tredje mans rätt till neutralitet i arbetskonflikter och därmed sammanhängande spörsmål, nämligen de fall, då utpressning sker genom massåtgärd eller hot därom. Även om propositionen och en lagstiftning med det i nyssnämnda kommittébetänkandes 9 § angivna innehåll antagas, skulle dock förefinnas åtskilliga fall, varå exempel givits i motionen I: 62, vilka enligt det allmänna rättsmedvetandet skulle vara att anse som utpressning men vilka icke vore belagda med straff.

Då det synes oss angeläget, att en sådan lucka i strafflagstiftningen icke skall få förefinnas, hemställa vi,

att riksdagen, i anledning av motionerna I: 62 och II: 131, i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att Kungl. Maj:t utan avvaktan å en allmän strafflagsreform ville verkställa utredning angående tillskapandet av en sådan lagstiftning, att utpressningsåtgärder av den art, som angivits i motion I: 62, vilka icke bliva straffbara enligt det i propositionen framlagda lagförslaget och icke heller behandlats i förslaget till lag angående vissa ekonomiska stridsåtgärder m. m., komma att föranleda straffpåföljd, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kan giva anledning.»

341727. Stockholm, Isaac Marcus Boktryckeri-Aktiebolag, 1934.